

Het geheim van echte vrede: eerbiediging van de mensenrechten

Boodschap ter gelegenheid van de viering van de 32ste Internationale Dag voor de Vrede, 1 januari 1999

1. In de eerste encycieliek, *Redemptor hominis*, die ik bijna twintig jaar geleden aan alle mannen en vrouwen van goede wil heb gericht, benadrukte ik al het belang van de eerbiediging van de mensenrechten. De vrede bloeit, wanneer deze rechten integraal in acht worden genomen, terwijl de oorlog voortkomt uit de schending van deze rechten en vervolgens oorzaak wordt van verdere en ernstiger schendingen.¹

Op de drempel van een nieuw jaar, het laatste voor het Grote Jubileum, wil ik bij dit onderwerp van cruciaal belang nog een keer stilstaan met u, mannen en vrouwen van alle delen van de wereld, politiek verantwoordelijken en religieuze leiders van de volken, met u die van de vrede houdt en haar in de wereld wilt versterken.

Aan de vooravond van de Wereldvredesdag wil ik mijn opvattingen hierover graag met u delen: wanneer de bevordering van de waardigheid van de persoon het uitgangspunt is dat ons leidt, wanneer het zoeken naar het algemeen welzijn het doorslaggevende engagement is, dan zijn de stevige en duurzame fundamenten gelegd voor het gebouw van de vrede. Wanneer daarentegen de mensenrechten worden veronachtzaamd of geminacht, wanneer het najagen van privébelangen ten onrechte de voorkeur krijgt boven het algemeen welzijn, dan is het zaad van instabiliteit, opstand en geweld onvermijdelijk gezaaid.

Eerbied voor de menselijke waardigheid: erfgoed van de mensheid

2. De waardigheid van de menselijke persoon is een transcendente waarde, en is altijd als zodanig erkend door hen die zich hebben toegelegd op een oprecht zoeken van de waarheid. De hele mensengeschiedenis moet in feite gezien worden in het licht van deze zekerheid. Elke persoon staat, geschapen als hij is naar Gods beeld en gelijkenis (vgl. Gn 1,26-28) en dus radicaal op zijn Schepper gericht, in voortdurende betrekking met hen die met dezelfde waardigheid bekleed zijn. De bevordering van het welzijn van het individu is zo verbonden met de dienstbaarheid aan het algemeen welzijn, waar rechten en plichten overeenstemmen en elkaar wederzijds versterken.

De geschiedenis van onze eeuw heeft op een tragische wijze het gevaar laten zien dat dreigt als de waarheid over de menselijke persoon in vergetelheid raakt. Wij zien met

1. Vgl. Johannes Paulus II, Encycieliek *Redemptor hominis* (4 maart 1979), 17.

eigen ogen de vruchten van ideologieën als marxisme, nazisme, fascisme, of andere mythes zoals raciale superioriteit, nationalisme en etnische uitsluiting. De gevolgen van de materialistische consumptiementaliteit, waarin de verheffing van het individu en de egocentrische bevrediging van de persoonlijke verlangens het opperste levensdoel worden, zijn niet minder verderfelijk, zelfs al springen ze niet altijd zo in het oog. In die optiek worden de negatieve effecten op anderen als volstrekt onbeduidend beschouwd. Nogmaals moet daarentegen ingebracht worden, dat geen enkele inbreuk op de menselijke waardigheid ontkend mag worden, ongeacht de bron, de concrete verschijningsvorm of de locatie waar deze plaatsheeft.

Universaliteit en ondeelbaarheid van de mensenrechten

3. In 1998 werd herdacht, dat de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens' vijftig jaar eerder werd aangenomen. Deze werd weloverwogen gekoppeld aan het Handvest van de Verenigde Naties, want ze gaan uit van een gemeenschappelijke gedachte. Als voornaamste uitgangspunt geldt de verklaring dat erkenning van de inherente waardigheid en van de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap grondslag is voor de vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld.² Alle internationale documenten die daarna over de mensenrechten verschenen zijn, eerbiedigen deze waarheid, waarbij erkend en bevestigd wordt, dat deze rechten voortvloeien uit de waardigheid en de waarde die eigen zijn aan de menselijke persoon.³

De Universele Verklaring is duidelijk: de rechten die de verklaring afkondigt worden erkend en niet toegekend. Zij zijn inherent aan de menselijke persoon en diens waar-

digheid. Gevolg hiervan is dat niemand een gelijke, ongeacht wie, legitiem zijn rechten kan ontnemen, want daarmee zou zijn wezen geweld worden aangedaan. Alle mensen zijn, zonder uitzondering, gelijk in waardigheid. Om dezelfde reden gelden deze rechten in alle levensfasen, en in elke politieke, sociale, economische of culturele context. Zij vormen samen een onlosmakelijke eenheid die duidelijk gericht is op het bevorderen van het welzijn van de persoon en van de samenleving.

De mensenrechten zijn van oudsher onderverdeeld in twee hoofdsoorten: enerzijds de burgerlijke en politieke rechten en anderzijds de economische, sociale en culturele rechten. Internationale verdragen garanderen, ook al is het niet in dezelfde mate, beide groepen. De mensenrechten hangen nauw met elkaar samen, want ze zijn de uitdrukking van verschillende dimensies van het ene subject: de menselijke persoon. De integrale bevordering van alle soorten mensenrechten is de werkelijke waarborg voor de volledige eerbiediging van elk van die rechten.

De verdediging van de universaliteit en ondeelbaarheid van de mensenrechten is essentieel voor de opbouw van een vreedzame samenleving en voor de integrale ontwikkeling van individuen, volken en naties. De bevestiging van deze universaliteit en deze ondeelbaarheid sluit de facto de legitieme verschillen van culturele en politieke aard bij de concretisering ervan niet uit, mits in alle gevallen de door de Universele Verklaring voor de gehele mensheid vastgestelde normen geëerbiedigd worden.

Met deze fundamentele vooronderstellingen duidelijk in gedachten, wil ik een paar afzonderlijke rechten belichten die vandaag de dag in het bijzonder blootgesteld zijn aan min of meer openlijke schendingen.

2. Vgl. *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens*, Preambule, eerste alinea.

3. Vgl. met name de *Verklaring van Wenen*, Preambule, 2.

Het recht op leven

4. Het eerste is het grondrecht op leven. Het menselijk leven is vanaf de conceptie tot aan het natuurlijk einde heilig en onaantastbaar. Het goddelijk gebod “u zult niet doden” geeft een uiterste grens aan die nimmer geoorloofd overschreden kan worden. “De beslissing met voorbedachten rade om een onschuldig menselijk wezen het leven te ontnemen is moreel altijd slecht.”⁴

Het recht op leven is onaantastbaar. Dit impliceert een positieve keuze, een keuze voor het leven. De ontwikkeling van een cultuur die zich hierdoor laat leiden, omvat alle omstandigheden van het bestaan en garandeert de bevordering van de menselijke waardigheid in elke situatie. Zoals een echte cultuur van het leven een waarborg is voor het recht van de mens die nog niet geboren is om ter wereld te komen, zo beschermt die ook de pasgeborenen, met name de meisjes, tegen het misdrijf van kindermoord. Eveneens verzekert zij aan mensen met een handicap de ontwikkeling van hun mogelijkheden en verzekert zij aangepaste zorg voor zieken en ouderen.

Recente ontwikkelingen op het gebied van de genetische technieken vormen een uiterst zorgwekkende uitdaging. Deze technieken dienen, wil het wetenschappelijk onderzoek op dit gebied ten dienste van de persoon staan, in ieder stadium vergezeld te gaan van een zorgvuldige ethische beoordeling die leidt tot passende juridische normen die de integriteit van het menselijk leven veilig stellen. Het leven mag nooit teruggebracht worden tot louter een object.

Kiezen voor het leven is ook het verwerpen van elke vorm van geweld: het geweld van armoede en honger dat ontelbare mensen treft; het geweld van gewapende conflicten; het geweld van misdadige verspreiding van drugs en van zwarte handel in wapens; het geweld van gewetenloze aan-

tasting van het natuurlijk leefmilieu.⁵ Het recht op leven moet onder alle omstandigheden met aangepaste wettelijke en politieke middelen bevorderd en gegarandeerd worden, want elke schending van het recht op leven, van de menselijke waardigheid, is een ernstig vergrijp.

Godsdienstvrijheid, hart van de mensenrechten

5. In de religie komen de meest diepe aspiraties van de menselijke persoon tot uitdrukking, zij bepaalt zijn visie op de wereld en zijn betrekkingen met anderen: uiteindelijk geeft zij het antwoord op de vraag naar de werkelijke betekenis van het bestaan van het individu en van de samenleving. De godsdienstvrijheid vormt dus het hart zelf van de mensenrechten. Deze vrijheid is zo onaantastbaar, dat zij zelfs eist, dat voor de persoon het recht erkend wordt om van godsdienst te veranderen, als zijn geweten daarom vraagt. Iedereen heeft inderdaad de plicht en dus ook het recht zijn geweten in alle omstandigheden te volgen en niemand mag gedwongen worden tegen zijn geweten te handelen.⁶ Dat is nu juist de reden waarom niemand verplicht kan worden een bepaalde godsdienst te aanvaarden, ongeacht de omstandigheden of drijfveren daartoe.

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens erkent dat het recht op godsdienstvrijheid tevens de vrijheid omvat zijn godsdienst te belijden hetzij alleen, hetzij met anderen zowel in het openbaar als in het particuliere leven.⁷ Ondanks dat zijn er ook nu nog plaatsen waar het recht om voor de eredienst bijeen te komen ofwel niet erkend, ofwel beperkt is tot de leden van een enkele godsdienst. Deze ernstige inbreuk op een van de grondrechten van de persoon is oorzaak van ontzaglijk lijden voor gelovigen. Wanneer een staat een

4. Johannes Paulus II, Encycliek *Evangelium vitae* (25 maart 1995), 57.

5. Vgl. A.w., 10.

6. Tweede Vaticaans Concilie, Verklaring over de godsdienstvrijheid, *Dignitatis humanae*, 3.

7. Vgl. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, art. 18.

bepaalde status toekent aan een godsdienst, mag dat niet ten koste gaan van andere. Men kent echter het tegendeel: er zijn landen waar individuen, gezinnen, families, en hele bevolkingsgroepen gediscrimineerd en gemarginaliseerd blijven op grond van hun godsdienstige overtuiging.

Men kan ook niet stilzwijgend voorbijgaan aan een ander probleem dat indirect verbonden is met de godsdienstvrijheid. In gemeenschappen en bij volken met verschillende overtuigingen en culturen ontstaan soms spanningen die oplopen en die als gevolg van sterke emoties die ermee gepaard gaan, uitlopen op gewelddadige conflicten. Wie in naam van de eigen godsdienstige overtuiging toevlucht neemt tot geweld gaat lijnrecht in tegen wat de grote godsdiensten leren. Zoals de verschillende religieuze leiders het heel wat keren herhaald hebben, zeg ook ik opnieuw, dat het gebruik van geweld nooit op godsdienstige gronden gerechtvaardigd kan worden en dat het nooit de groei van authentieke godsdienstigheid kan bevorderen.

Recht deel te nemen aan het bestuur

6. Elke burger heeft het recht een rol te spelen in het leven van zijn gemeenschap. Deze opvatting wordt vandaag de dag algemeen aanvaard. Maar dit recht stelt niets voor als het democratisch proces wordt ondermijnd door vriendjespolitiek en corruptie. Daardoor wordt de burger niet alleen belemmerd in zijn rechtmatige deelname aan het uitoefenen van de macht, maar wordt hem ook de toegang ontzegd tot een rechtmatig gebruik van de gemeenschappelijke goederen en diensten. Zelfs verkiezingen kunnen gemanipuleerd worden met de bedoeling de overwinning van bepaalde partijen of personen veilig te stellen. Dat is een slag in het gezicht van de democratie met ernstige gevolgen, want de burgers

hebben niet alleen het recht maar ook de verantwoordelijkheid deel te nemen aan het bestuur. Als zij daarin belemmerd worden, verliezen zij de hoop daadwerkelijk een rol te kunnen spelen en vervallen zij tot een houding van passieve desinteresse. Dan wordt het vrijwel onmogelijk een gezond democratisch systeem te ontwikkelen.

Recentelijk zijn er diverse maatregelen genomen om in staten die – niet zonder moeilijkheden – van een of andere vorm van totalitarisme trachten over te gaan naar een democratisch regime, te komen tot rechtmatige verkiezingen. Deze initiatieven zijn stellig nuttig en doeltreffend in noodsituaties, maar daarmee is men niet ontslagen van de plicht om eensgezindheid onder de burgers tot stand te brengen, waardoor het gesjoemel met het democratisch proces definitief geen kans meer kan krijgen.

Binnen het geheel van de internationale gemeenschap hebben naties en volken het recht op inspraak in beslissingen die hun leven vaak grondig veranderen. De technische aspecten van bepaalde economische problemen leiden er echter toe dat er slechts in beperkte kring over van gedachten wordt gewisseld, met als gevolg dat de politieke en financiële macht in handen komt van een beperkte groep regeringen of belangengroepen. Het nastreven van het nationaal en internationaal algemeen welzijn vergt, ook op het vlak van de economie, een doeltreffende uitoefening van het recht van alle mensen om inspraak te hebben in de beslissingen die hun aangaan.

Een buitengewoon ernstige vorm van discriminatie

7. Een van de meest dramatische vormen van discriminatie is het ontkennen van het bestaansrecht van etnische groepen of nationale minderheden. Dit gebeurt in de

praktijk door hen te onderdrukken, door hen met geweld te deporteren, of door te proberen hun etnische identiteit zo te verzwakken dat zij niet meer als zodanig herkenbaar zijn. Mag men tegenover zulke ernstige misdaden tegen de mensheid blijven zwijgen? We moeten er alles aan doen om een einde te maken aan deze schendingen van de menselijke waardigheid.

Het recente initiatief van de Verenigde Naties tot het houden van een diplomatieke conferentie is een positief teken van de groeiende wil van de staten hun verantwoordelijkheid inzake het beschermen van slachtoffers van dergelijke misdaden en het besluit deze te voorkomen te erkennen. Deze conferentie aanvaardde het statuut voor een internationaal strafhof, dat tot taak zal hebben beschuldigingen van volkenmoord, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden te onderzoeken, en de verantwoordelijken te straffen. Als dit nieuwe instituut een goede juridische basis heeft, zal het gaandeweg een bijdrage kunnen leveren aan het op mondiale schaal garanderen van een daadwerkelijke handhaving van de mensenrechten.

Het recht op zelfontplooiing

8. Ieder mens beschikt over aangeboren kwaliteiten die de kans moeten krijgen om tot ontplooiing te komen. Het betreft de volledige verwerkelijking van ieders persoon maar ook om het verwerven van een passende plaats in de samenleving. Daarom is het vooral nodig te voorzien in goed onderwijs voor hen die aan het begin van hun leven staan; hun toekomst hangt er van af.

In dit licht moeten we ons grote zorgen maken over de groeiende onderwijsproblemen in sommige van de allerarmste gebieden in de wereld. Dit geldt met name het basisonderwijs. Dat is soms te wijten aan de economische situatie van een land, waar-

door onderwijskrachten geen goed salaris kunnen krijgen. In andere gevallen blijken er wel middelen aanwezig te zijn voor prestigieuze projecten of voor het vervolgonderwijs, maar niet voor het basisonderwijs. Wanneer de toegang tot het onderwijs van, met name jonge meisjes, beperkt is, ontstaan er discriminatoire structuren die hun weerslag zullen hebben op de ontwikkeling van de hele samenleving. Er zou wereldwijd een nieuwe tweedeling kunnen groeien: aan de ene kant staten en personen die de beschikking hebben over geavanceerde technologieën en aan de andere kant landen en personen die uiterst beperkte kennis en kunde hebben. Het zal duidelijk zijn dat daardoor de al bestaande economische ongelijkheden alleen maar versterkt worden, niet alleen tussen maar ook binnen de staten. Er moet sterke nadruk komen op onderwijs en beroepsopleiding in ontwikkelingslanden, zoals dat ook gebeurt in projecten voor stads- en plattelandsvernieuwing in economisch welvarende landen.

Er is nog een fundamenteel recht dat ten grondslag ligt aan een goede levensstandaard: het recht op werk. Zonder werk hebben mensen geen beschikking over voedsel, huisvesting, medische zorg en de vele andere noodzakelijke levensvoorwaarden. Toch vormt het tekort aan werk vandaag de dag een ernstig probleem. Over de hele wereld zijn ontelbare mensen getroffen door de verwoestende kracht van de werkloosheid. Het is dringend noodzakelijk dat allen, en vooral degenen die politiek en economisch de macht in handen hebben, alles op alles zetten om een uitweg te bieden uit deze moeilijke situatie. Het mag niet blijven bij noodmaatregelen die op hun plaats zijn in geval van werkloosheid, ziekte of soortgelijke omstandigheden die niet door individuele personen veroorzaakt zijn.⁸ De inzet moet uiteindelijk zijn dat werklozen in staat gesteld worden de verantwoordelijkheid

8. Vgl. A.w., art. 25, lid 1.

voor hun eigen levensonderhoud te kunnen dragen en zich te ontworstelen aan een vernederende sociale bijstand.

Wereldwijde vooruitgang in solidariteit

9. De snelle groei naar mondialisering van economische en financiële systemen, roept eveneens de vraag op wie de handhaving van de economische en sociale rechten garandeert. Dat kan de vrije markt niet alleen, want er bestaan uiteindelijk heel wat menselijke behoeften die niet door de markt bevredigd kunnen worden. “Nog eerder dan de logica van de uitwisseling van gelijkwaardige zaken en van de vormen van rechtvaardigheid die daarmee verbonden zijn, bestaat er iets dat aan de mens verschuldigd is omdat hij mens is, krachtens zijn verheven waardigheid.”⁹

De effecten van de recente economische en financiële crises hebben een enorme weerslag op een zeer grote aantallen mensen die in uiterst armoedige omstandigheden zijn komen te leven. Velen van hen verkeerden pas kort in een situatie van waaruit ze met optimisme naar de toekomst keken. Buiten hun schuld hebben zij die hoop plotseling in rook zien opgaan, met trieste gevolgen voor henzelf en voor hun kinderen. En wat te denken van de van de schommelingen van de financiële markten? Wereldwijde solidariteit is dringend noodzakelijk. Er moet een diepgaande en duurzame maatschappelijke ontwikkeling tot stand komen, waardoor mensen in staat zullen zijn hun mogelijkheden te ontplooiën.

In deze context doe ik een dringende oproep aan hen die verantwoordelijkheid dragen voor financiële betrekkingen op mondiaal niveau. Ik bind hun op het hart een oplossing te vinden voor het ernstige probleem van de internationale schuld van de armste landen. De internationale finan-

ciële instellingen hebben in dit opzicht een concreet initiatief ontwikkeld, dat alle waardering verdient. Ik doe een beroep op allen die met dit probleem te maken hebben, in het bijzonder op de rijkere landen, om de noodzakelijke steun te geven teneinde dit initiatief tot een volledig succes te maken. Er moet onmiddellijk een krachtige inspanning worden geleverd om zoveel mogelijk landen in het zicht van het jaar 2000 in staat te stellen zich te ontworstelen aan een onhoudbare situatie. Als de dialoog tussen de betrokken instellingen bezielde wordt door het verlangen om er uit te komen, zal dit naar mijn stellige overtuiging leiden tot een bevredigende en blijvende oplossing. Duurzame ontwikkeling wordt dan voor de armste landen mogelijk en het nieuwe millennium betekent voor hen nieuwe hoop.

Verantwoordelijkheid voor het milieu

10. Het recht op een gezond milieu heeft alles te maken met het bevorderen van de menselijke waardigheid, want het tekent de relatie tussen individu en samenleving. Een aantal internationale, regionale en nationale milieunormen geeft langzamerhand juridische vorm aan dit recht. Toch zijn juridische maatregelen op zichzelf niet voldoende. Het gevaar van ernstige schade aan de aarde en de zee, aan het klimaat, aan flora en fauna vergt een vergaande verandering van de leefstijl die met name in de rijkste landen karakteristiek is voor de moderne consumptiebeschaving. Evenmin mogen we een ander risico onderschatten ook al is dit minder ernstig: uit nood kunnen mensen die in ellendige omstandigheden leven in agrarische gebieden, er toe komen de weinige grond waarover zij beschikken uit te putten. Noodzakelijk is specifieke voorlichting over het bewerken van de grond met respect voor het milieu.

Heden en toekomst van de wereld han-

9. Johannes Paulus II, Encycliek *Centesimus annus* (1 mei 1991), 34.

gen af van het behoud van de schepping, want er bestaat een voortdurende interactie tussen mensen en hun omgeving. Het welzijn van de mens centraal stellen als het gaat om het milieu, is in praktijk de zekerste manier om de schepping te behouden; op die manier wordt werkelijk ieders verantwoordelijkheid voor de natuurlijke hulpbronnen en het weloverwogen gebruik ervan gestimuleerd.

Het recht op vrede

11. In een bepaald opzicht is het uitdragen van het recht op vrede een garantie voor de eerbiediging van alle andere rechten, want de vrede bevordert de opbouw van een samenleving waarbinnen machtsstructuren vervangen worden door samenwerkingsstructuren, gericht op het algemeen welzijn. De jongste geschiedenis laat op ruime schaal het bankroet zien van het gebruik van geweld als middel om politieke en maatschappelijke problemen op te lossen. Oorlog verwoest en bouwt niet op. Oorlog verzwakt de zedelijke grondslagen van de samenleving en creëert nieuwe verdeeldheid en blijvende spanningen. Toch blijven oorlogen en gewapende conflicten met ontelbare slachtoffers dagelijks nieuws. Hoe vaak hebben mijn voorgangers en ikzelf niet opgeroepen om een einde te maken aan van deze verschrikkingen! Ik zal het blijven doen, zolang men niet begrijpt, dat de oorlog het bankroet van alle authentiek menszijn is.¹⁰

God zij dank is er in bepaalde regio's veel vooruitgang geboekt in het versterken van de vrede. Het is de grote verdienste van moedige politici die de durf hebben door te gaan met onderhandelen zelfs als de situatie dat onmogelijk lijkt te maken. Maar tegelijkertijd kunnen we de aanhoudende massamoorden in andere regio's waar hele volken van hun grond verjaagd en huizen en oog-

sten verwoest zijn, niet onvermeld laten. Met het oog op de inmiddels ontelbare slachtoffers richt ik me tot de verantwoordelijken van de naties en tot alle mensen van goede wil, opdat zij al die mensen te hulp zullen komen die, vooral in Afrika, getroffen zijn door wrede conflicten die soms wortelen in buitenlandse economische belangen, en hen te helpen daar een eind aan te maken. Een concrete stap in die richting is zeker gelegen in het beëindigen van de wapenhandel met landen die in oorlog zijn en in het verlenen van steun aan de leiders van die volken bij het zoeken naar een weg tot dialoog. Dat is de weg die de mens waardig is, dat is de weg van de vrede!

Mijn van droefheid vervulde gedachten gaan uit naar hen die leven en opgroeien in een wereld van oorlog, naar hen die niets anders gekend hebben dan conflicten en gewelddadigheden. Wie het overleeft, zal voor de rest van zijn leven de wonden van die verschrikkelijke ervaring meedragen. En wat moeten we zeggen over kinderen die worden gedwongen om te vechten? We kunnen het toch niet accepteren, dat jonge levens daardoor te gronde worden gericht? Deze kinderen zijn getraind om te doden en vaak gedwongen het ook te doen; zij zullen wel ernstige problemen hebben, als zij een plaats moeten vinden in een burgermaatschappij. Hun opvoeding wordt onderbroken en hun kansen op arbeid worden verstikt: wat zal dat voor hun toekomst betekenen. Kinderen hebben behoefte aan vrede, zij hebben er recht op.

Bij de gedachte aan die kinderen wil ik die voegen aan de slachtoffertjes van landmijnen en ander oorlogstuig. Ondanks alle energie die er al in het opruimen van mijnen gestopt is, staan we ook nu nog tegenover een ongeloofwaardige en onmenselijke paradox: in tegenstelling tot de duidelijk uitgesproken wil van regeringen en volken om een definitief eind te maken aan het

10. Vgl. *Katechismus van de katholieke kerk*, 2307-2317.

gebruik van een zo afschuwwekkend wapen, gaat men door met het uitzetten van andere mijnen, zelfs in gebieden die al opgeruimd zijn.

Het zaad van de oorlog wordt eveneens gezaaid door de massale en ongecontroleerde verspreiding van kleine en lichte wapens die naar het schijnt vrijelijk van het ene conflictgebied naar het andere hun weg vinden, met achterlating van een spoor van geweld. Het is de taak van regeringen de juiste maatregelen te nemen om productie, verkoop in- en uitvoer van dit moordtuig te controleren. Alleen op die manier zal het mogelijk zijn het totale probleem van de enorme onwettige wapenhandel daadwerkelijk aan te pakken.

Een cultuur van mensenrechten, de verantwoordelijkheid van allen

12. Het is niet mogelijk hier al te zeer uit te weiden over dit onderwerp. Toch wil ik benadrukken, dat geen enkel mensenrecht gegarandeerd is, als men zich niet inzet om alle mensenrechten te beschermen. Als men de schending van een van de grondrechten van de mens, ongeacht welk, aanvaardt zonder te reageren, brengt men alle andere in gevaar. Een wereldomvattende benadering van de mensenrechten is dan ook onvermijdelijk, evenals een serieuze inspanning om ze te beschermen. Men kan de toekomst alleen met vertrouwen tegemoet treden, als een cultuur van mensenrechten die de verschillende tradities eerbiedigt, een integrerend bestanddeel wordt van het zedelijke erfgoed van de mensheid.

Hoe zou er immers oorlog kunnen zijn, als alle mensenrechten geëerbiedigd worden? De alomvattende eerbiediging van de mensenrechten is de zekerste weg om hechte betrekkingen aan te knopen tussen staten. De cultuur van de mensenrechten kan alleen maar een cultuur van vrede zijn. Elke

schending van die rechten draagt in zich het zaad van een mogelijk conflict. Mijn vereerde voorganger, de dienaar Gods Pius XII, stelde al aan het einde van de Tweede Wereldoorlog de vraag: "Wie kan, wanneer een volk door geweld verpletterd wordt, de moed hebben de rest van de wereld veiligheid te beloven in het kader van een duurzame vrede?"¹¹

Om een cultuur van mensenrechten te bevorderen die de gewetens levend houdt, moeten alle maatschappelijke krachten samenwerken. Expliciet wil ik de rol van de massamedia noemen. Zij zijn van groot belang bij het vormen van de publieke opinie en dientengevolge bij het beïnvloeden van het gedrag van de burgers. Zoals we niet kunnen ontkennen dat de media een bepaalde verantwoordelijkheid hebben wanneer schendingen van de mensenrechten voortkomen uit de verheerlijking van het geweld dat zij wellicht cultiveren, zo moet men hun ook alle eer toekennen voor de edele initiatieven tot dialoog en solidariteit die ontplooid zijn dankzij de berichten die zij ten gunste van wederzijds begrip en vrede verspreid hebben.

Tijd van keuzes, tijd van hoop

13. Het nieuwe millennium staat voor de deur. De nadering ervan heeft het hart van velen gevoed met de hoop op een wereld met meer rechtvaardigheid en meer solidariteit. Dat verlangen kan, en moet zelfs, in vervulling gaan!

In dat perspectief richt ik mij nu in het bijzonder tot u broeders en zusters in Christus die in de verschillende delen der wereld het evangelie hebt als leefregel: wordt heraut van de waardigheid van de mens! Het geloof leert ons, dat iedere mens geschapen is naar het beeld en de gelijkenis van God. Zelfs toen de mens zijn liefde afwees, bleef de liefde van de Vader in de hemel trouw;

11. Vgl. Pius XII, Toespraak tot een groep vertegenwoordigers van het Congres van de Verenigde Staten van Amerika, 21 augustus 1945, in *Discorsi e Radiomessaggi di S.S. Pio XII, VII* (1945-1946), 141.

en zijn liefde is grenzeloos. Hij heeft zijn Zoon Jezus gezonden om elke mens te verlossen en ieder zijn volle waardigheid terug te geven.¹² Wij kunnen, geconfronteerd met deze houding, niemand uitsluiten van onze zorg. Integendeel, wij moeten Christus herkennen in de armsten, in de mensen aan de rand van de samenleving die wij vanwege de eucharistie, dat is *communio* in het Lichaam en Bloed van Christus dat voor ons is overgeleverd, verplicht zijn te dienen.¹³ Zoals de parabel van de rijke, die voor altijd naamloos zal blijven, en de arme, Lazarus genaamd, duidelijk laat zien: "tegenover het in het oog springende contrast tussen ongevoelige rijken en armen die behoefte hebben aan alles, staat God aan de kant van die laatsten".¹⁴ Wij moeten ook voor die kant kiezen.

Het derde en laatste voorbereidingsjaar op het jubileum wordt gekenmerkt door een geestelijke pelgrimstocht naar de Vader. Ieder van ons is uitgenodigd op een weg van authentieke bekering die een loslaten van het kwaad en een positieve keuze voor het goede inhoudt. Aangekomen op de drempel van het jaar 2000 hebben wij de plicht met hernieuwde inspanning de waardigheid van de armen en gemarginaliseerden te beschermen en concreet de rechten te erkennen van hen die geen rechten hebben. Laten wij gezamenlijk voor hen onze stem verheffen door de opdracht die Christus aan zijn apostelen heeft toevertrouwd ten volle

na te leven! Dat is de geest van het nu op handen zijnde Jubileum.¹⁵

Jezus heeft ons geleerd God aan te roepen met de naam Vader, *Abba*, en ons daarmee ook de diepgang van onze betrekking met Hem geopenbaard. Zijn liefde voor elke persoon en voor de hele mensheid is eindeloos en eeuwig. In het boek van de profeet Jesaja zijn de woorden van God op dit punt heel sprekend: "Zal een vrouw haar zuigeling vergeten, een moeder zich niet erbarmen over het kind van haar schoot? En zelfs als die het zouden vergeten; Ik vergeet u nooit! Kijk in mijn handpalmen heb ik u geschreven." (Js 49,15-16)

Laten we de uitnodiging om deel te hebben in die liefde aannemen. Daarin ligt het geheim van de eerbiediging van de rechten van elke vrouw en elke man. Op deze wijze zullen we in een grotere bereidheid om samen te bouwen aan de vrede het ochtendgloren van het nieuwe millennium ingaan.

Vanuit het Vaticaan, 8 december 1998.

JOHANNES PAULUS II

Vertaling: P. de Roo

12. Vgl. *Redemptor hominis*, 13-14.

13. Vgl. *Katechismus van de katholieke kerk*, 1397.

14. Johannes Paulus II, *Angelus* van 27 september 1998, in: *L'Osservatore Romano*, 28-29 september 1998.

15. Johannes Paulus II, apostolische Brief *Tertio millennio adveniente* (10 november 1994), 49-51.